ئافرەت و توندوتیژی جەستەی.. شوانە حەسەن ئەبوبەکر

ئەگەر پێناسەیەك بۆ کردەی توندوتیژی جەستەی دژی ئافرەت بکەین، دەکرێت بڵێین رەفتارێکی توندوتیژکارانەیە کە دژ بە مرۆڤی مێ دەکرێ و دەبێتە هۆی ئازار و زیان گەیاندن بە لەش و جەستەی یان بە هۆش و دەروونی، واتە لە رووی فیزیکی یاخود سایکۆلۆجی، دیاردەی توندوتیژی دژی ئافرەت لە هەرێمی کوردستان لە پێشوودا بە ئاستی جیاجیا بوونی هەبووە و تا ئێستاش هەیە، سەرەرای ئەو هەوڵ و کۆششانەی کە دەخرێنەگەر لەلایەن رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بۆ بنبڕکردنی بەڵام کاریگەرییەکی ئەوتۆی نەبووە.

ئەگەر سەرنجبدەین دەبینین کە یاسا کارپێکراوەکان و هەموار کردنی چەندین دەقی یاسایی و دانانی یاسای نوێ وەك "یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی خێزانی ژمارە"٨" ساڵی ٢٠١١" کە لە جیهاندا تەنها (١٢٥) وڵات ئەم یاسایەیان هەیە و توندوتیژیان دژی ئافرەت بە تاوان ناساندووە ، لێدانی تاکەکانی خێزان و مناڵان بە هەر بیانوویەك، رێگە پێدراو نییە و تاوانە. ئافرەتیش ئەندامێکی خێزانە و ناکرێت بە هیچ بیانوویەك پیاوەکەی لێی بدات و جەستەیی و دەروونی ئازاری بدات. . لە لایەکی دیکەوە پێشکەوتنەکانی ئافرەت لە سەرجەم بوارەکانی دیکەدا و بەشدارییان لە فەزای گشتیدا کە پێشکەوتنی لە سیمای گشتی کۆمەڵگەدا دروستکردووە کە ناتوانرێ نادیدە بگیرێن.

لەهەرێمی کوردستان بەداخەوە رەگەزی نێر هەر لە سەرەتاوە هزر و دیدوبۆچوونی دەئاخنرێت بە چەندین بیرۆکەی هەڵە لەسەر چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ رەگەزی مێ و، نەگونجان لەگەڵی و، بە شێوەیەک رادەهێنرێت کە ئەو باڵا دەستە و بۆچوونەکانی راست و دروستە و لە کاتی ناکۆکیدا حەق بەمە و پێویستە رەگەزی مێ گوێرایەڵی بەرامبەر خواست و ویستەکانی بنوێنێت. لە بەرامبەردا، رەگەزی مێ لە سەرەتای پەروەردە کردنیەوە بە جۆرێك پەروەردە دەکرێت کە پاشکۆی رەگەزی نێرە، بەم شێوەیە رەگەزی نێر خۆی بە باڵا دەست دەزانێ و رەگەزی مێ بە لاواز، کە ئەمەش پەیرەوێکی نادروستە لە پرۆسەی پەروەردەی کۆمەڵایەتی و مەعریفیی مرۆڤدا، ئەم جۆرە پەروەردەیە رۆڵی کۆمەڵایەتی هەردوو رەگەز دیاریدەکات لە خێزانەوە تا ناوەندەکانی دیکەی کۆمەڵگە بە شێوەیەکی ناهاوسەنگ لە بەرژەوەندی پیاودا،

دواجاریش بەرژەوەندییە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکانی ئافرەت دەکەونە ژێر هەژموونی پیاو .

لە ئەمەدا سەرباری ئەو هەموو پێشکەوتنانە، نەتوانراوە دیاردەی توندوتیژی دژی ئافرەت لە هەرێمی کوردستان دەستی بەسەردا بگیرێ و، هەندێك جاریش ئامارەکان لە بەرزبوونەوەدان، ئەمەش لەبەرئەوەی ئەم دیاردەیە ڕەگی لە نێو سترەکتەری کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەدا هەیە و، هەڵقوڵاوی بەشێك لەو کەلتوورە دواکەوتووەیە کە لە کەلتووری نەتەوەکانی دەوروبەر و بەشێك لە کەلتووری بەدەستهاتووی بەناو دابونەریتی کوردەواری خۆمان، کە تێکەڵکراوە بە دەقە ئاینییەکان، کە دەڵێین بەشێك لە کەلتووری بەدەستهاتووی بەناو دابونەریتی کوردەواریی خۆمان، مەبەستم بەوەم کەلتووری ئێمە لە بنەڕەتدا کەلتوورێکی دژە ئافرەت نییە و، توندوتیژیش دژی ئافرەت کەلتووری ئێمە نییە، بەڵام کۆمەڵگەی ئێمە بە درێژایی مێژوو داگیرکراوە و، ڕووبەڕووی پرۆسەیەکی بەردەوامی توندوتیژی بوەتەوە، ئەمەش وایکردووە پەروەردەی کۆمەڵایەتی پەروەردەیەکی توندوتیژ و، ناهاوسەنگ بێت بە شێوەیەك کە لەگەڵ یەکەم چرکەساتی لەدایکبوونی مرۆڤی مێینە ڕەنگی داوەتەوە .

لە هەرێمی کوردستان سزای لێدانی ئافرەت بەپێی یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی خێزانی هەرچەندە بەپێی ماددەی حەوتەم، لێدانی ئافرەت و جۆرەکانی دیکەی توندوتیژی، بە ماوەیەك سزای بەندکردن دەیگرێتەوە کە لە شەش مانگ کەمتر نەبێت و لە سێ ساڵیش زیاتر نەبێت و بە پێبژاردنێك کە لە یەك ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە پێنج ملیۆن دیناریش زیاتر نەبێت یان بە یەکێك لەو دوو سزایە .

بۆ نەهێشتنی یاخود کەمکردنەوەی توندوتیژی بەرامبەر ئافرەت دەبێت سەرەتا ئەوەمان لە پێش چاو بێت کە ئەمە کارێکی ئاسان نییە و پێویستی بە دروستکردنی گۆڕانکاری هەیە لە شێوازی هزر و جۆری بیرکردنەوەی تاکەکانی کۆمەڵگەدا، گۆڕینی ئەقڵییەتیش پرۆسەیەکی دراماتیکی نییە و خێرا نایەتە کایەوە، بەڵکو پێویستی بە کاری هەمەلایەنە و بەردەوام و ستراتیژی دوورمەودا هەیە لەلایەن هەموو ناوەندەکانەوە وەک “خێزان، ناوەندەکانی خوێندن، راگەیاندن، دەزگا فەرمی و نافەرمییەکان، ڕێکخراو و دامەزراوە جۆراوجۆرەکان” بە تایبەت لە لایەن ئێمەی ڕێکخراوەکانی ئافرەتان پێویستە کار بکەین بۆ هۆشیار کردنەوەی رای گشتی و لاواز کردنی ئەو نەریت و نۆرمە کۆمەڵایەتییانەی کە ڕەوایەتی بەم دیاردەیە دەدەن و، لە لایەن

بەشێك لە تاكەكانەوە پەیڕەوی لێدەكرێت هەوڵ بدرێت تاكەكان هۆشیار بكرێنەوە لەوەی كە ئەم ڕەسا كۆمەڵایەتی و داب و نەریتانە مایەی شانازی نین و، دوورن لە هەر بەهایەكی مرۆڤایەتی، ئەم دوو مرۆڤەش ئافرەت و پیاو جگە لە چەمكی مرۆڤ بوون ناكرێت هیچ چەمكێكی دیكە بكرێتە بنەما بۆ پەیوەندییەكانیان، خێزان لە پەروەردە و پێگەیاندندا پرەنسیپەكانی یەكسانی پەیڕەو بكات و مافەكانی كچ و كوڕ وەك یەك و بەبێ جیاكاری بپارێزێت.

شوانە حەسەن ئەبوبەكر